

**DET KONGELEGE
FORSVARSDPARTEMENT**

Statsråden

STORTINGET

Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Dykkar ref

Vår ref

Dato

24/03469-2

16.09.2024

Representantforslag om rammene for Etterretningstenesta

Eg viser til brev av 15. august 2024 om Dokument 8: 162 S (2023-2024) Representantforslag frå stortingsrepresentantane Ingrid Fiskaa, Andreas Sjalg Unneland, Audun Lysbakken og Kirsti Bergstø, om rammene for Etterretningstenesta. Utanriks- og forsvarskomiteen ber om mi vurdering av forslaget.

Etterretningstenesta (E-tenesta) er Noregs sivile og militære utanlandsetterretningsteneste, og har som oppgåve å innhente informasjon om utanlandske truslar og andre forhold av betydning for rikets sikkerheit. Utanlandsetterretninga må skiljast frå innanlandsetterretninga, og ansvaret knytt til indre truslar i og mot Noreg, som PST ivaretar. For å kunne beskytte Noreg mot truslar frå utlandet, må E-tenesta innhente informasjon om utanlandske forhold på ulike måtar.

Som representantane påpeiker har både verda og tenesta endra seg dei siste 40-50 åra. Den teknologiske utviklinga inneber at moglegheitene til å innhente informasjon har endra seg og blitt betra. Samtidig har utviklinga gjort oss meir sårbare for angrep, spionasje, sabotasje og manipulasjon. Den teknologiske utviklinga og ein spent sikkerheitspolitisk situasjon gjer at det blir stilt store krav til E-tenesta. Desse faktorane, saman med større krav om openheit og betre personvern, var viktige årsaker til at arbeidet med ei ny etterretningstenestelov blei igangsett i 2017. Rammene for E-tenestas virke blei fastlagde ved Stortingets behandling og vedtak av lov om Etterretningstjenesten 15. juni 2020. Arbeidet med eit lovforslag, deriblant også for tilrettelagt innhenting av grenseoverskridande elektronisk kommunikasjon (forkorta «tilrettelagt innhenting»), hadde då vore i gang i fleire år og lovproposisjonen var resultat av ein lang og grundig prosess med utgreiing i fleire omgangar. Lova, som tredde i kraft i sin heilskap 2. september 2022, blei vedtatt etter offentlege høyringsrundar og ein brei fagleg, offentlig og politisk debatt. Spørsmåla representantane reiser var sentrale både i det førebuande lovarbeidet og debattane i Stortinget. Føremålet med lova er blant anna å sikre at E-tenesta sitt virke blir utøvd i samsvar med menneskerettane og andre grunnleggande verdiar i eit demokratisk samfunn.

Ved Stortingets behandling 11. juni 2020 av Innst. 357 L (2019-2020) til Prop. 80 L (2019-2020) og lovvedtak 134 (2019-2020), bad Stortinget regjeringa sørge for ei uavhengig evaluering av

etterretningstenestelova innan fire år frå full iverksetting. Evalueringa vil føreligge seinast 2. september 2026.

Som følge av dommar i den Europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) og EU-domstolen tredde endringar i etterretningstenestelova i kraft 1. oktober 2023. Endringane bidrog til ytterlegare rettssikkerheitsmekanismer i lova, og sikrar at verksemda til E-tenesta skjer i samsvar med dei internasjonale pliktene våre. Blant anna blei det innført domstolskontroll i fleire ledd av tilrettelagt innhenting. Den doble domstolskontrollen før informasjonen kan bli brukt i etterretningsproduksjon er så vidt eg kjenner til blant dei strengaste i Europa. Dette viser det strenge kontrollregimet som verksemda til E-tenesta, og særleg tilrettelagt innhenting, er underlagt.

Eg tar på stort alvor spørsmåla som representantane stiller. Eg meiner etterretningstenestelova legg til rette for at E-tenesta kan avdekke og avverje alvorlege truslar mot Noreg samtidig som den ivaretar den enkelte sine menneskerettar. Med dei strenge reglane for førehandsgodkjenning og kontroll knytt til tilrettelagt innhenting, har ein funne ein god og balansert måte å ivareta nasjonal sikkerheit på. Eg meiner det norske systemet for tilrettelagt innhenting av grensekryssande elektronisk kommunikasjon ligg trygt innanfor rammene som er trekte opp av EMD i nyare rettspraksis. EMD har også uttalt at slik informasjonsinnhenting er av avgjerande betydning for å identifisere truslar mot nasjonal sikkerheit.

Eg ønsker å presisere at innhenting overfor folk i Noreg eller for politiføremål, ligg utanfor E-tenestas samfunnsoppdrag. Dette territorialforbodet avgrensar dei sentrale delane av E-tenestas virke til utanlandske forhold, og har samanheng med ansvarsdelinga mellom E-tenesta og PST. Tenestene er vesensforskjellige i kraft av å vere innanlands- og utanlandstenester, og som følge av at E-tenesta også er ei militær etterretningsteneste med ansvaret som følger med det. Dagens regelverk angir på ein god måte rammene for PST og E-tenesta sine ansvarsområde. Grensesnittet mellom dei to tenestene blei grundig belyst i arbeidet med etterretningstenestelova. Informasjonsutvekslinga mellom E-tenesta og PST er regulert i instruks om samarbeidet mellom E-tenesta og PST. Instruksen angir samarbeidsområde, betydninga av nærleik og tillit, samt reglar om utveksling av informasjon. Samarbeidet har utvikla seg i både breidde og djupne dei siste 20 åra, og blir utøvd i fleire ulike samarbeidsmekanismer som Felles etterretnings- og kontraterrorsenter, Felles cyberkoordineringssenter og Nasjonalt etterretnings- og sikkerheitssenter. Det er tett kontakt mellom tenestene på alle nivå innanfor ramma av ein eigen samvirkeplan.

For at E-tenesta skal kunne gjennomføre samfunnsoppdraget sitt, må verksemda i stor grad vere skjerma. Særleg viktig er det at tenesta sine metodar, kapasitetar og aktivitetar blir skjerma. Eg er opptatt av at kontroll er avgjerande for å skape og oppretthalde legitimitet for, og tillit til, E-tenesta. Det stortingsoppnemnde EOS-utvalet kontrollerer tenestene på vegner av samfunnet. EOS-utvalet er oppretta nettopp for dette føremålet og har ekspertisen, kompetansen og heimelsgrunnlaget for det. EOS-utvalet har vid innsynsrett i dei hemmelege tenestene sine arkiv og register, samt i informasjon som blir delt mellom tenestene. EOS-utvalet fører også løpande kontroll med etterlevinga av reglane for tilrettelagt innhenting. I tillegg til EOS-utvalet blir verksemda til E-tenesta kontrollert av fleire instansar. Riksrevisjonen reviderer E-tenestas rekneskap på vegner av Stortinget. For å ivareta dei særskilte skjermingsbehova

som knyter seg til tenestas virke, blir revisjonen gjennomført av utpeikte personar i Riksrevisjonen med nødvendig sikkerheitsklarering og autorisasjon. Desse har innsyn i alle delar av tenestas økonomiske virke. Vidare kan domstolane behandle søksmål mot staten om E-tenestas virke på vanleg måte, og utføre kontroll med tilrettelagt innhenting. Til illustrasjon er det for tida eit søksmål for Oslo tingrett som gjeld nettopp etterretningstenestelova.

Etterretningstenestelova fastslår at E-tenesta er ei nasjonal teneste og at den skal vere under nasjonal kontroll. Dette er ikkje til hinder for at tenesta deler informasjon med- og samarbeider med andre land. Slikt samarbeid er viktig for arbeidet til E-tenesta og bidrar til å styrke informasjonsgrunnlaget for norske myndigheiter. Etablering av samarbeid og avtalar med utanlandske tenester eller internasjonale organisasjonar blir vedtatt av Forsvarsdepartementet (FD). FD har ansvaret for den forvaltningsmessige styringa og kontrollen av E-tenesta. Dette ansvaret blir ivaretatt gjennom fastsetting av overordna styringsdokument, avgjerder i saker E-tenesta plikter å legge fram for FD samt gjennom Koordineringsutvalet for E-tenesta der Riksrevisjonen er representert. Instruks for Koordineringsutvalet er ugradert. Styringa av E-tenesta blir gjennomført i tråd med prinsippa for økonomi- og etatsstyring i staten.

Det er også langvarig praksis for at forsvarsministeren årleg orienterer Stortingets president om E-tenestas virke. Det har dei siste åra vore vanleg at stortingspresidenten mottar orienteringa på vegner av Stortinget, med leiinga i Stortingets utanriks- og forsvarskomite til stades. I tillegg deltar riksrevisor som ansvarleg for revisjonen av rekneskapen til E-tenesta. Det er med andre ord eit vel etablert kontrollregime knytt til E-tenestas virke, der også den parlamentariske kontrollen er godt ivaretatt. Seinast ved Stortingets behandling av Prop. 87 S (2023-2024) Forsvarsløftet – for Norges trygghet, blei utviklinga av Etterretningstenesta vedtatt av Stortinget.

I tråd med samfunnsutviklinga har det dei siste åra vore stor utvikling i openheita om rammene for styring og kontroll av E-tenesta. Etterretningstenestelova regulerer tenestas virke detaljert, og regelverk som tidlegare var graderte er no innarbeidde i lova. E-tenesta har sjølv vore ein pådrivar for større openheit, blant anna gjennom publiseringa av den årlege ugraderte trusselvurderinga Fokus sidan 2010. Vurderingane i denne publikasjonen kjem samfunnet til gode og bidrar til openheit om kva norske myndigheiter baserer seg på av etterretningsinformasjon når viktige avgjerder blir tatt. Denne openheita er supplert med pressekonferansar og at tenesta er tilgjengeleg for media på måtar som var utenkelege for 20 år sidan. Denne openheita er også reflektert i E-tenestas openheit om særleg sensitive forhold knytt til omstenda rundt 25. juni angrepa. E-tenesta søker å vere så open som mogleg for at befolkninga skal kunne ha tillit og forståing for at den, for å kunne utøve oppdraget sitt, også i nødvendig grad må skjerme metodar og verkemiddel.

På denne bakgrunnen er det mi vurdering at Dokument 8 forslaget frå stortingsrepresentantane Ingrid Fiskaa, Andreas Sjalg Unneland, Audun Lysbakken og Kirsti Bergstø om dei overordna politiske, organisatoriske og økonomiske rammene for norsk etterretningsteneste ikkje bør takast til følge.

Bjørn Arild Gram